

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ДО МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Анотація. У статті розглянуто шляхи формування та розвитку міжкультурної професійної комунікації, підвищення якості вивчення іноземних мов на основі використання інновацій у навчальному процесі ВНЗ. Особлива увага приділяється використанню інформаційно-комунікаційних технологій. Використання імітаційного моделювання, взаємодії в проектній діяльності під час виконання проектів на іноземній мові дозволить створювати та взаємодіяти в іншомовному середовищі, формуючи відповідні компетенції, виходячи за межі одержання і опрацювання інформації у вузькій темі, а шляхом включення в модельовані ситуації розв'язують професійні завдання, питання міжкультурної комунікації та соціальної взаємодії.

Все вище зазначене сприяє підготовці майбутніх фахівців до міжкультурної комунікації та підготовці фахівців на рівні міжнародних вимог.

Ключові слова: імітаційне моделювання, інновації, компетентність, компетенції, професійна комунікація, інформаційно-комунікаційні технології.

Annotation. The article discusses ways of creating and developing intercultural professional communication, improving the quality of learning foreign languages through the use of innovative technologies in the educational process of the university. Special attention is given to the use of ICT. Using simulation, the interaction in the project activities during the project in a foreign language will create and interact in a foreign language environment, forming respective competences, going beyond the receipt and processing of information in a narrow topic, and by including in simulated situations solve professional tasks issues of intercultural communication and social interaction.

All the above mentioned contributes to the training of future specialists in intercultural communication and training to international requirements.

Key words: imitating modeling, innovations, competency, competences, professional communication, information and communication technology.

Постановка проблеми. Сучасні навчальні заклади мають метою створення та відтворення інтелектуального потенціалу країни. Для цього вищі навчальні заклади (ВНЗ) повинні бути спроможні до випереджувального розвитку, відповідати інтересам інформаційного суспільства і конкретній особі, вимогам сучасного ринку праці і т.ін. Ключовим завданням в умовах глобалізації світового економічного розвитку є модернізація вищої освіти, в

основі якої лежать освітні інновації. Яким же чином інновації впливають на підготовку фахівця до міжкультурної комунікації?

Аналіз попередніх досліджень. Інновації в освіті є закономірним явищем, динамічним за характером і розвивальним за результатами. Їх упровадження дозволяє вирішити суперечності між старою системою і потребами в якісно новій освіті, що відповідає інформаційному суспільству. Сутнісною

ознакою інновації є її здатність впливати на загальний рівень професійної діяльності педагога, розширювати інноваційне поле освітнього середовища навчального закладу [6, с. 338].

Термін «інновації» досить загальновідомий нині в педагогіці, і це, на наш погляд, є закономірним наслідком процесів, що відбуваються у сфері освіти, покликаних сформувати сучасну систему впровадження інновацій з метою реалізації одного з принципів сучасної освіти – принципу особистісного індивідуального підходу.

На сучасному етапі система освіти спрямована на створення розвиваючої освіти, що розвиває особистість, структурує систему безперервного формування творчого мислення і розвитку здібностей, покликана формувати людину творця, розвинути закладений в ній творчий потенціал, виховати сміливість думки, упевненість в своїх творчих силах, потребу в творчому способі життя, здатність генерувати нові нестандартні ідеї [8, с. 4].

Проблемі інновацій в освіті присвячені такі дослідження вчених: ідеї гуманізації та демократизації освіти: М. Вейт, О. Вишневський, В. Галузинський, І. Зязюн, Н. Ничкало, В. Сухомлинський; змісту освіти: С. Гончаренко, Р. Гуревич, М. Жалдак; оптимізації навчально-виховного процесу: Б. Дехтярьов, А. Зільберштейн, В. Максименко, І. Федоренко; проблемам навчання: В. Барабаш, І. Векслер, Н. Воскресенська, В. Коваленко, В. Корнеєв, В. Лозова, В. Марков та ін.

Особливу увагу привертає проблема розвитку комунікативних навичок спілкування студентів, учнів, яка досліджувалася вченими: М. Біран, Н. Васільєвою, К. Кнапп, Є. Полат, І. Якіманською, С. Тер-Мінасовою та ін.

Мета статті полягає у розгляді шляхів формування міжкультурної комунікації на основі інноваційного підходу та використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) до підготовки фахівців у ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. На тлі інтенсивного формування світового ринку освітніх послуг до професійного портрета фахівця в науці, техніці та технології додаються нові характеристики і компетенції, зокрема – здібність до організації взаємодії в науковому і виробничому середовищі на рівні міжнародних контактів. Знання однієї або декількох іноземних мов, оволодіння якими відбувається в процесі формування професійно-орієнтованої іншомовної професійної компетенції, є нині невід'ємною частиною професійної підготовки студентів, науковців, педагогів сприяє розвитку міжкультурної комунікації.

Під міжкультурною комунікацією розуміємо специфічний процес взаємодії різних варіантів культури через вербальне і невербальне спілкування своїх і чужих носіїв культури і мови.

У міжкультурній комунікації простежується взаємодія: мови, що відображає культуру народу, і промовця, як певна форма культурної поведінки; культури, що передає своєрідність суспільно-історичних умов і специфіку культурного життя; суб'єкта, носія мови і культури [4, с. 16].

Становлення компетентнісного фахівця припускає розвиток відповідних якостей особистості: професійної самосвідомості, потреби в досягненнях, внутрішніх мотивів професійної діяльності. Компетентність має особистісну основу, тобто цілі, наміри й інтереси самої людини.

Компетентність у навчанні (лат. *competentia* – коло питань, в яких людина добре розуміється) набуває молода людина не лише під час вивчення предмета, групи предметів, а й за допомогою засобів неформальної освіти, внаслідок впливу середовища тощо [6, с. 408]. Результатом набуття компетенції є компетентність.

Компетентність – відчужена від суб'єкта, наперед задана соціальна норма (вимога) до освітньої підготовки, необхідна для його якісної продуктивної діяльності в певній сфері, тобто соціально закріплений результат [5, с. 409].

У методиках навчання окремих предметів компетенції використовуються давно; наприклад, лінгвістичні – в мовах, комунікаційні – в інформатиці і т. ін.

Усебічний розвиток особистості майбутнього фахівця, розширення спектру затребуваних суспільством і економікою компетенцій в його професійному портреті можливі тільки за умови дотримання наступних принципів організації професійної і мовної підготовки в немовному ВНЗ:

– злиття гуманітарного і технічного знання з метою забезпечення гармонійного розвитку особистості фахівця за допомогою впровадження інтегрованих програм навчання, різного роду заходів, що проводяться в референтній системі іноземної мови;

– формування особистості студента як незалежного мислителя, менеджера власного процесу навчання, здібного до творчої діяльності й інновацій [2; 7].

Розвиток самостійності в навчанні безпосередньо пов'язаний з розвитком творчого потенціалу особистості, оскільки самостійність – необхідна умова творчої діяльності.

Для саморозвитку особистості необхідно створювати творче поле, в якому особа матиме можливість щодо самореалізації, самоствердження, самовизначення, самоврядування [3, с. 34].

Створенню такого творчого поля сприяють інновації в навчанні, зокрема, іноземним мовам. Важливим є пошук оптимальних способів і засобів навчання, які допоможуть студентам оволодівати мовою. Нині мова йде про необхідність підготовки сучасного фахівця до участі в міжкультурній

комунікації як основної мети вивчення іноземних мов у ВНЗ нефілологічного профілю. Іноземна мова перестає бути самоціллю, стаючи інструментом навчальної професійної діяльності. Компоненти міжкультурної комунікативної компетентності мають безпосередній вихід на ключові компетенції, складову єдиної, соціально-професійної компетентності фахівця. В процесі здійснення професійної діяльності іноземною мовою базові, комунікативні компетенції – лінгвістична і дискурсивна – дозволяють фахівцю повно, логічно, зв'язано, зрозуміло, лінгвістично коректно будувати свої вислови і адекватно розуміти мову інших людей. Недостатній рівень сформованості соціолінгвістичної, міжкультурної і стратегічної компетенцій не сприяє розвитку професійно-ділового спілкування, може викликати реакцію несприйняття і відчуження, а тому не сприяє продуктивності виконання фахівцем діяльності [7]. Комунікативний компонент зумовлений необхідністю здійснювати діалог в умовах ділового спілкування і колективної взаємодії, долати конфліктні ситуації, включатися в складні системи комунікації і кооперації. Цей компонент заснований на умінні розуміти інших людей, на знанні рольової структури й організації колективної взаємодії, припускає оволодіння високим рівнем рефлексії в міжособистісному спілкуванні. Норми і ритуали є соціокультурними орієнтирами. Дотримання ввічливості означає вибір і використання соціокультурних засобів, адекватних видам рівностатусного або різностатусного спілкування. На лексичному рівні в усній діалогічній мові студентам, науковцям необхідно вводити та використовувати такі елементи:

- 1) кліше (форми звернення, вітання, прощання, а також особливості оформлення наказів, прохань, угоди і т. ін.);
- 2) відгуки, що дозволяють в гранично стислій формі виражати емоції і волевиявлення;
- 3) порівняння, ідіоматичні вирази;
- 4) десемантизовану лексику, тобто слова – замінники тих, які студент не може пригадати;
- 5) слова-паразити (допоміжна лексика), які дозволяють вигравати час для обдумування подальшого вислову.

З метою стимулювання пізнавальної і комунікативної активності студентів доцільно використовувати новий, підвищеної трудності іншомовний матеріал у вигляді друкарських текстів, аудіо- і відеоматеріалів для сприйняття, розуміння та обговорення. Навчальні автентичні матеріали містять невідому інформацію з іноземної мови, що сприяє розширенню уявлення з професії, культурному і мовному різноманітті світу. Після вивчення текстового матеріалу в різному представленні (читання, прослуховування, перегляд) відбувається аналіз, а потім формулювання проблеми і обговорення, для чого пропонуються

найрізноманітніші комунікативні завдання в ситуаціях ділового і міжкультурного спілкування. Виконуючи різноманітні завдання, студенти набувають нових лінгвістичних знань, що дозволяють вільніше користуватися іноземною мовою, а також усвідомлювати особливості свого мислення на основі порівняльного аналізу іноземної і рідної мови, формують знання про культуру, реалії, традиції і звичаї, про досягнення своєї культури та інших народів у розвитку загальнолюдської культури. Під час виконання завдань аудіювання, крім традиційних, перед студентами висуваються нові завдання: сприйняття на слух, розуміння автентичного тексту (описи, повідомлення, діалоги з опорою на мовну здогадку і контекст), а також інформацію, котра цікавить (оголошення на вокзалі, в аеропорту, прогноз погоди). Систематичне виконання цих завдань формує необхідний рівень міжкультурної комунікативної компетенції фахівця для його адаптації до умов міжкультурного спілкування, розвиває творчу розумову активність і винахідливість, здатність до творчої участі в міжкультурному спілкуванні. Необхідно пропонувати студентам вправи, що поступово ускладнюються, які формують навички наведення доказу, що може бути надзвичайно корисними майбутнім фахівцям у бесідах професійною мовою. Що, по-перше, привчає їх до самостійної творчої роботи, по-друге, спонукає вдосконаленню мовних навичок, по-третє, розвиває навички комунікативного спілкування, досвіду колективної роботи.

На заняттях з іноземної мови у ВНЗ все більшої актуальності набувають ділові ігри, які є одним із ефективних методів навчання, одним із способів підготовки до професійного спілкування. Ознакою ділової гри є наявність імітаційної моделі. Особиста залученість учасників до розігрування ситуації підвищує мотивацію до навчання, інтерес до предмету, що вивчається.

Імітаційне моделювання (англ. simulation) – вид моделювання процесів у досліджуваній системі з відтворенням її вхідних сигналів (параметрів) і одержання кількісних і якісних характеристик її функціонування [7, с. 236].

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, розвиток таких технологій, як веб-сайти, освітні портали, телекомунікації і використання Інтернет-ресурсів дозволяє говорити, що за ними майбутнє нашої освіти. Інтернет-технології пропонують широкі можливості для міжнародної і міжкультурної комунікації. До них відносяться електронна пошта, спілкування в блогах, Інтернет-конференції і телемости. Інтернет-сайти відкривають перед викладачами нові можливості та надають новітні матеріали як у текстовій, так і в ілюстративній формі, у форматі мультимедіа-програми для викладачів і студентів. Наприклад, в процесі вивчення німецької

мови студенти знайомляться з особливостями країни, специфікою освіти, економіки, звичаїв та ін.

Наприклад, під час участі в проекті «Was kennst du uber Bayern?».

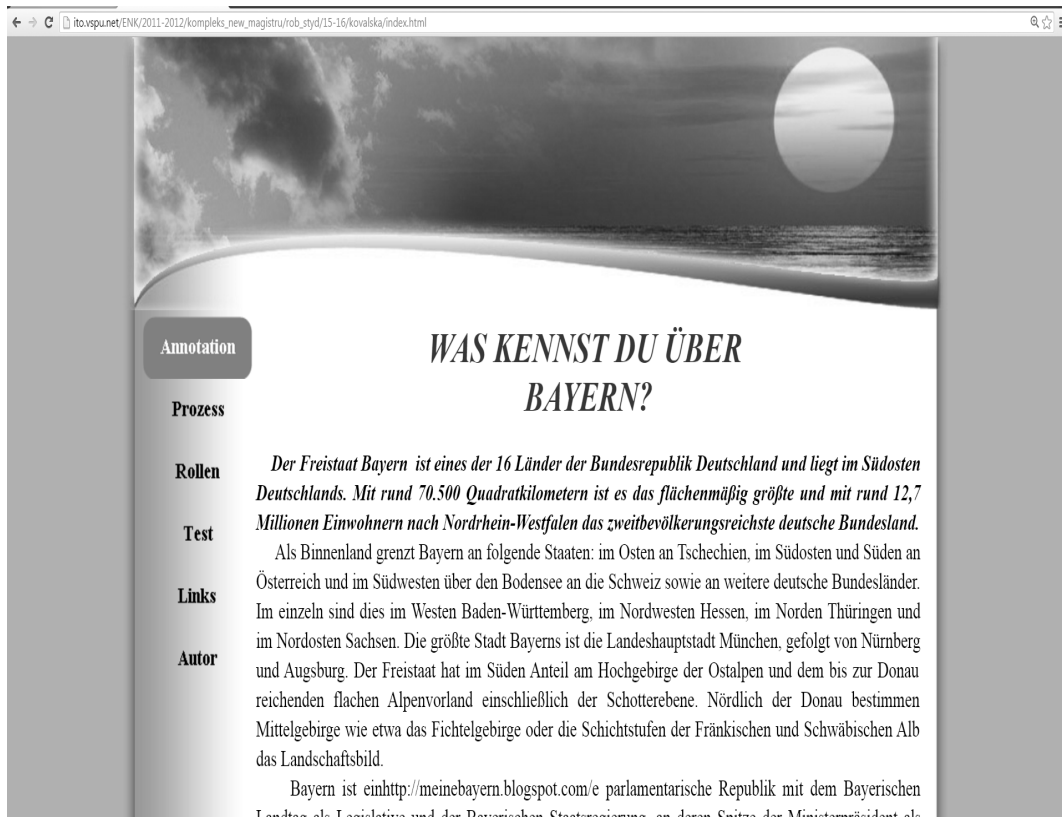


Рис. 1. Головна Веб-сторінка проекту «Was kennst du uber Bayern?»

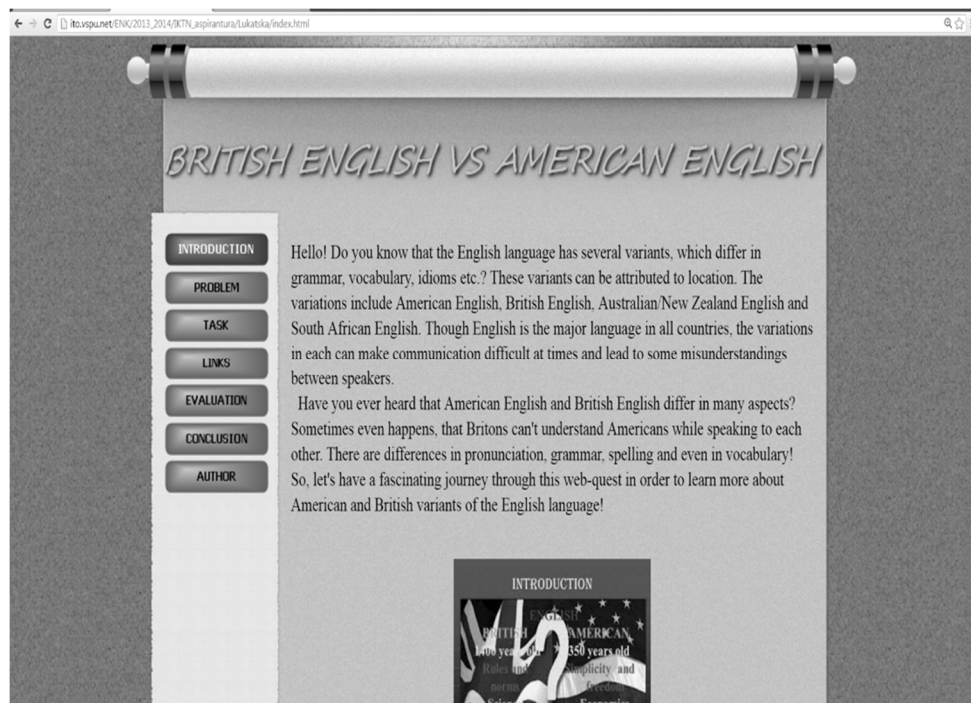


Рис. 2. Телекомунікаційний проект з англійської мови на тему: «British English vs American English»

Розвиток соціальних мереж і технологій Інтернет (Веб 2.0) відкриває широкі можливості для навчання і роботи у телекомунікаційних проектах. Усунення мовного бар'єру, робота за певною тематикою, пошук спільних розв'язків висунутої

проблеми та ін. – це один із сучасних шляхів розв'язання питання розвитку комунікативних навичок майбутнього фахівця. Побудова навчання студентів у ВНЗ з використанням телекомунікаційних проектів стимулює та підвищує якість підготовки

фахівців. Прикладом використання телекомунікаційних проектів можуть бути проекти, що виконані за технологією Веб-квест.

Навчальна програма з іноземної мови для немовних ВНЗ передбачає діяльнісний підхід – мовна діяльність здійснюється в широкому соціальному контексті. На перший план виходить функціональна сторона іноземної мови. Це лексика комерційного листування, суспільно-політичної, соціально-культурної, науково-технічної, контактної-договірної, комп'ютерної тематики; мовний етикет ділового спілкування. Студентів навчають навичкам написання ділового листа, складання контракту і договору, відмінностям у діловому спілкуванні інших країн та ін.

Професійна спрямованість навчання є однією з важливих вимог вивчення будь-якої мови. Як свідчить досвід, оволодіння іноземною мовою забезпечує безпосереднє підключення до інформаційних джерел світової культури, науки і практики, що значно розширює професійне поле фахівця; впливає на якість його професійної діяльності.

Висновок. Таким чином, інновації як будь-яка осмислена педагогічна діяльність, використання нових сучасних елементів у навчальній діяльності, якісно змінює навчально-виховний процес у ВНЗ, освітню ситуацію, дозволяючи успішно готувати майбутнього фахівця до міжкультурної професійної комунікації.

Література:

1. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія / В. Ю. Биков. – К. : Атіка, 2009. – 684 с. : іл.
2. Боев О. В. Проектирование магистерских программ на основе планирования компетенций специалистов / О. В. Боев, Е. Н. Коростелева, А. И. Чучалин ; под. ред. проф. А. И. Чучалина. – Томск : Изд-во ТПУ, 2007. – 63 с.
3. Гашенко С. А. Развитие самостоятельности у студентов при обучении в вузе / С. А. Гашенко // Стандарты и мониторинг. – 2006. – № 6. – С. 53.
4. Гуревич Р. С. Інформаційно-комунікаційні технології в міжкультурній комунікації / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, О. О. Рогульська // За ред. проф. Р. С. Гуревича. – Вінниця: ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 2009. – 232 с.
5. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
6. Наролина В. И. Подготовка специалистов к межкультурной коммуникации / В. И. Наролина // Высшее образование в России. – 2009. – № 1. – с. 124.
7. Самохин В. С. Педагогические инновации в системе профессионального образования: цели и ущность / В. С. Самохин, В. П. Чернолес // Инновации в образовании. – 2006. – № 6. – с. 4.
8. Синельников Б. Инновационные подходы к организации научно-образовательной деятельности в техническом вузе / Б. Синельников // Высшее образование в России. – 2007. – № 12. – С. 13-19.